

מאלפי זהב

אוצר הערות והידושים קושיות וביאורים

לקט ענינים בפשט בהלכה ובאגדה על סדר הפרשה

פרשת בחוקתי

(פס' 109 ט' ד) ועין הפרשה – הן אילני סרק, ועתידין לעשות פירות (תו"כ). קצת צ"ב דבשלהי כתובות (ק"ע"ב) מבואר כן לגבי ימות המשיח, ואלו הכא משמע דכל זמן שעמלים בתורה יתקיימו הטובות הללו. שו"ג שהרי אף להלן (פס' יב) כתב דוהתהלכתי בתוכם היינו בגן עדן. וע"כ מיירי על לעתי"ל. ושור"ר שאף בראב"ד (פ"ב מלכים ה"א) כתב, דוהשבתי חיה רעה מן הארץ, היינו לעת"ל. וכ"מ ברמב"ן להלן פס' ו. ולפ"ז א"ש דבאמת הכל מיירי אלעתי"ל. [אלא דמסתברא שאם יעמלו, יהא מעין זה גם בזמן הזה, וכדמוכח בכ"מ].

אינו דומה מועטין העושיין את התורה

(ח' 109) חמשה מאה ומאה מכס רבבה – וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכס שני אלפים ירדופו, אלא אינו דומה מועטין העושיין את התורה למרובין העושיין את התורה.

הקשה הרא"ם דאם כן איך נבאר את הפסוק בפ' האזינו (דברים לב, ל) איכה ירדף אחד אלף ושנים יניסו רבבה המדבר על הגויים. הא לפ"ד רש"י, היה לו לומר, ושנים יניסו שני אלפים. וע"י בשפ"ח מה שהביא לתרץ בזה.

ואולי אפשר לבאר גם שם ע"ד מש"כ רש"י כאן. וזהו ע"פ המבו' בחז"ל, דכאשר היהודים מתחזקים, מתחלש כוח הגויים, וכן להיפך ח"ו, [בזמן שהקול קול יעקב מצפצף בבתי כנסיות כו'].

ולפי"ז י"ל דכאשר הגויים רודפים את עם ישראל, ע"כ זהו משום חולשתם בעבודת ה'. וככל שיותר יתחלשו, כך יגבר כח הגויים ח"ו. וממילא י"ל דאינו דומה מועטים המבטלים את התורה למרובין. ע"ד מש"כ רש"י על העושיין את התורה. וממילא גם אינו דומה חולשת אלף מהתורה לחולשת אלפיים, דכנגד זה אף הגויים מתחזקים יותר. [או בנוס"א י"ל דע"י שמרובין מבטלין כו' ה"ה מתחלשים יותר, ובנקל הגויים רודפים אחריהם].

יש לציין שאמנם רש"י פירש מאה מכס כפשוטו, מאה אנשים. אך הרא"ש ועוד ראשונים [בשפ"ח הביא כן בשם מהר"ר יעקב מאורלייניש] פירשו דמאה מכס היינו מאה חמשות. ומאה קאי על חמשה שכתוב קודם לכן. ולדבריהם אין נפק"מ כמה רודפים אחרי כמה, ותמיד החשבון שוה.

(ט' 109) ולא תגעל נפשי – אין רוחי קצה בכם. כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר אחר, כמו (שמואל ב' א כא) כי שם נגעל מגן גבורים, לא קבל המשיחה שמושהין מגן של עור בחלב מבושל, כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית, שלא

יקוב העור. וכן, אם בציון געלה נפשך (ירמיהו יד, ט), ותשלכי אל פני השדה בגעל נפשך (יחזקאל טז, ה וע"ש פס' מה). וזהו ענין הגעלת כלים, וכמבואר ברש"י באיוב (כא, י) עה"פ שורו עבר ולא יגעיל, שכתב שם 'כל לשון הגעלה, פליטה הוא. וכן בלשון משנה, מגעילן ברותחין, וכן כי שם נגעל מגן גבורים (שמואל ב א כו)'.
◆ ◆ ◆

הקללות והעבירות שעליהם הם באים שייכים גם בשומרי תורה

(טו' 109) להפרכם את בריתי – כופר בעיקר הרי שבע עבירות, הראשונה גוררת השניה, וכן עד השביעית ואלו הן לא למד, ולא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצות, כופר בעיקר.

יתכן לומר, שענין 'עבירה גוררת עבירה' המבואר כאן, אינו דוקא בעובר על כל העבירות לגמרי. והיינו שלא רק ב'לא למד' בכלל, מגיע ל'לא עשה' וכו' עד כופר בעיקר. אלא גם ב'לא למד' איזה חלק מהתורה [בפשיעה, לאפוקי מי שבאמצע להתלמד], מגיע ל'לא עשה' באותו יחס. [וכמו שענינו רואות הרבה שבטלים מחלקים שונים בתורה, וע"י"ז מגיעים לטעויות חמורות בקיום המצוות כראוין].

וע"י שרואה אחרים שכן מדקדקים במה שהוא לא הורגל [והוא הרי לא יודע כי כך התורה מחייבת לנהוג], 'מואס באחרים העושים' ומזלזל בהם. וממילא ג"כ במידה מסויימת 'שונא את החכמים' על ההנהגה שלהם בחלקי המצוות שלפי השקפתו המוטעת אי"צ לדקדק בהם. וכן 'מונע את האחרים' ע"י שמשכנעם בטעויותיו.

עד ש'כופר במצוות' בגודל איכות חיוב קיום המצוה, וממילא מבטלה בניקל. וכן 'כופר בעיקר' במידה מסויימת, שאינו חי באמונה עם ירא"ש אמיתית, אלא רק פיו ימלל כי הכל משמים וכו', ובסתר ליבו סובר כי הוא עשה והרויח וכו'.

וממילא גם לגבי הקללות אין מוכרח שיבואו אליו כל הקללות בשלימותם כפי שכתובין בתורה, אלא כפי אותו יחס שעשה את העבירה. והמתבונן יבין ע"י"ז קצת דברים המתרחשים בעולם לנגד עינינו. [כמובן ואצ"ל שאין בכחנינו להבין דרכי שמים, שהרי פעמים רבות הקב"ה מייסר צדיק כדי למרק עוונותיו. רק הכונה למה שלפעמים רואים איזה חוטאים מפורסמים, אפי' בחטאים לא מהכי חמורים שבתורה, רק יזלוול בדינים המפורשים, ואח"כ רואים כי משמים לא שותקים ע"ו].

מדוע 'ונסתם ואין רודף אתכם' אינו ברכה

(יז' 109) ונסתם ואין רדף אתכם.

צ"ב דלכאו' הקללה יותר גדולה כאשר באמת יש רודף, והוא מגיע ומכה. [ובאמת ע"י שפ"ח שביאר הא דכתב רש"י ואין רדף אתכם, מבלי כח. דקשה לרש"י, דאדרבה ברכה הוא שאין רודף אותם. וע"ז מתרץ שהוא קללה, שלא יצטרכו לרדוף אותם, משום שאין בהם כח למלחמה. אך לפי פשוטו של מקרא וכמבו' בחז"ל בתו"כ, דהקללה היא בעצם המנוסת שוא, צ"ב].

וי"ל דהכונה שמלבד הפעמים שירדפום באמת ויכוס, יהי' מלבד זה גם פחדים ודמיונות רבים, שיגרמו למנוסתו שוא ובהלה, כפי המצוי בזמני מלחמה וכיו"ב. [וע"ע להלן פס' לז].

עצה טובה

רעיונות עצות והתבוננות בעבודת ד'

המעלה העצומה לראות במעלת השני

כאשר רשב"י ובנו ר"א יצאו מהמורה וראו אנשים עוסקים בעבודת השדה, אמרו, מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, וכל מקום שנתנו עינינו מיד נשרף, יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם, חזרו למערכתכם. שבו למורה וישבו בה י"ב חודש, יצתה בת קול ואמרה צאו ממערכתכם, וכשיצאו, כל מקום שר"א היכה רשב"י ריפא, ואמר לו בני די לעולם אני ואתה (שבת לג ע"ב).

באו חז"ל ללמדנו בחלק זה, שאמנם הביקורת היא דבר חשוב ונצרך, [ולא רק בלימוד התורה, אלא גם כלפי מאורעות העולם הוא נצרך במידה מסוימת]. אך המעלה העליונה יותר היא לא להיות ביקורתי על האחרים שלא זכו להגיע לדרגות הגבוהות, אלא להכיל אותם.

ובאמת הוא דבר קשה ביותר לתלמידי חכמים אשר רגילים כל ימיהם בלימוד התורה אשר נעשה דוקא באופן זה של ביקורת כל דין וסברא כידוע לכל הבא בשערי התלמוד.

ובפרט לאדם גדול הבקי בהלכה, הדבר קשה שבעתיים. כי אדרבה ככל שהאדם יותר גדול ומכיר בעומק הדקדוק שצריך בכל מצוה ובזהירות מכל עבירה, עד היכן הדברים מגיעים, כך יותר שם לב למה שאחרים אינם מקיימים המצוות כראוי. וידוע שהבקיאים בהלכה רואים על ימין ועל שמאל אנשים העוברים על הלכות מפורשות בשו"ע. ורק עמי הארץ שאינם בקיאים בהלכה, אינם שמים לב לזה כלל.

אולם התורה דורשת מהאדם 'בצדק תשפוט עמיתך' 'הוי דן את כל אדם לכף זכות', להשתדל בכל הכח להביט על השני במבט חיובי, לראות את הצדדים הטובים שבו, ולייחל שגם הוא יזכה לקיים את התורה כראוי. [מיותר לומר כי אינו מבינים כלום בתנאים הקדושים הרשב"י ובנו ר"א, וכל האמור הוא כלפי מה שנוגע לנו, מה באו חז"ל ללמדנו].

ובדרשת שבת שובה דהאי שתא אמר הגרמ"מ לובין שליט"א דאם בסיפור לשה"ר הח"ח מבאר הטעם שהוא חמור כ"כ כי מעורר הדליטור שלמעלה לקטרג, ק"ו דמזידה טובה מרובה דכשמליץ טוב על מעשי המצוות הנעשות בעם ישראל מעורר הסגור שלמעלה. יה"ר שזוכה לזה.

לפלפולא

יל"ע באדם העומד לשבור ביתו ע"מ לבנות שם בנין גדול, ולבנתיים בא חבירו והקדים ושברו. ועתה תובע בעל הבית את השובר שישלם טבין ותקילין את כל הבית ששבר. אומר לו השובר, הרי בלא"ה עמדת לשוברו, וחסד עשיתי עמך, אדרבה תשלם לי מדין יורד. עם מי הצדק. [ואת"ל דפטור מלשלם הנזק, יל"ד מה הדין כשבר כמה ימים קודם הזמן המתוכנן, והפסיד לבעה"ב את האפשרות לגור עוד כמה ימים, האם משלם דמי בית שלם, או רק דמי שכירות של כמה ימים].

בענין הנידון משבוע שעבר מאי שנא המתפלל יה"ר שתשלח ברכה בכרי הזה? דאי"ז תפילת שוא קודם שמדר, שעדיין לא ידוע לו כמות התבואה (ב"מ מב ע"א), מהמתפלל על אשתו מעוברת שתלד זכר (ואינו יודע כמה מעוברת): ביארו החכמים שליט"א כי במדידת התבואה נלמד מפסו' שאי"ז בגדר שינוי טבע, אלא כך טבע הקב"ה בעולמו דהברכה שרויה כל זמן שהדבר סמוי מן העין. משא"כ במעוברת אע"פ שהוא סמוי, לא נאמרה ברכה זו, וע"כ אע"פ שאין ידוע לנו המציאות, סו"ס הוי שנוי טבע. (וע"ע מש"כ בפי' ויצא ל, כא).

אשמח מאוד בהערות ותגובות [נהגת הגיליון] בפל"י - 0533130380

שו"ר בחנוכת התורה שביאר באופן נפלא, ע"פ המדרש בפרשת אמור, ואלקים יבקש את הנרדף, 'אפילו צדיק ורדף לרשע מכל מקום אלקים יבקש את הנרדף'.

נמצא שאם היה לנו רודפים, היינו נקראים נרדפים, והיה הקב"ה מצילנו מיד הרודפים אע"פ שאיננו ראויים. אבל כשאין לנו רודפים אין אנו נקראים נרדפים, ועל כן אינו מציל. ודפח"ח.

(109' ט) ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה - זו קשה משל משה, ששם הוא אומר (דברים כח כג) והיו שמיך אשר על ראשך נחשת ונו, שיהיו השמים מויעין כדרך שהנחשת מויעה והארץ אינה מויעה כדרך שאין הברזל מויע והיא משמרת פירותיה, אבל כאן השמים לא יהיו מויעין כדרך שאין הברזל מויע ויהא חורב בעולם והארץ תהא מויעה כדרך שהנחשת מויעה והיא מאבדת פירותיה.

הנה כדי שתצמח תבואה, צריכים שהקרקע תהיה לחה. וכדאיתא בסוכה (נג ע"ב) במעשה עם דוד המלך ע"ה, [שאחרי שהוריד את התהום ט"ז אלף אמות, אמר שכמה שמי התהום סמוכים יותר לקרקע, יש בה לחות, והעצים גדלים יותר טוב. ועל כן אמר ט"ו שיר המעלות, והעלה את מי התהום ט"ו אלף אמה, והעמידם בעומק של אלף אמה]. ולכא'ו' כאן מבואר להיפך, דכאשר הארץ יבשה, הוי ברכה. והקללה היא במה שהארץ תזיע.

וצ"ל דהברכה במה שהארץ תהיה יבישה, היינו יבישה באופן המועיל לקרקע. [שהתהום היא נמוך, בגובה אלף אמה, כדאמר עולא בסוכה שם]. והקללה היא, שהאדמה תזיע הרבה יותר מהצורך, ועי"ז הפירות נרקבים. [וחכ"א שליט"א אמר תוספת ביאור דמויעה היינו כלפי חוץ, ואי"ז שייך ללחות הספוגה בקרקע].

(109' כב) ושכלה אתכם - אין לי אלא חיה משכלת שדרכה בכך, בהמה שאין דרכה בכך מנין, תלמוד לומר (דברים לב כד) ושן בהמות אשלה בם, הרי שתיים. ומנין שתהא ממיטה בנשיכתה, תלמוד לומר (שם) עם חמת זוחלי עפר. מה אלו נושכין וממיתין, אף אלו נושכין וממיתין. כבר היו שנים בארץ ישראל חמור נושך וממית, ערוד נושך וממית. לכא'ו' צ"ב, דהא ערוד כמין נחש הוא, ומה פלא בכך שהורג. והנה איתא בברכות (לג ע"ב) מעשה במקום אחד שהיה ערוד כו'. ופרש"י שהוא יוצא מן הנחש והצב. ואילו לעיל שם (ט ע"ב) פירש דהוא חמור הבר. ויש שהביאו שם מהשטמ"ק גירסא ערווד, וב' ענינים הם. ולפי"ז י"ל דהכא איירי במין שהוא חמור הבר, ובדרך כלל אינו מזיק.

(109' א) בערכך נפשת - ליתן ערך נפשו לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו עלי. שמעתי מב"ב הי"ו להסתפק באופן שאמר קודם הלילה ערכי [או ערך פלוני] עלי, ובין ב' תיבות אלו התחיל הלילה והגדיל ונשתנה גילו לערך אחר, האם אזלינן בתר תיבת ערכי שענינה גיל הערך ויתחייב לפי הגיל שקודם הלילה [ודו"ק היטב בצד זה], או בתר תיבת עלי שענינה הקבלה עליו [עי' מגילה ח ע"א כיון דאמר עלי כמאן דטעין אכתפיה דמי] ואזי יקבע ע"פ הלילה. ומסתברא דיקבע ע"פ הלילה לפי שרק אז נשלם דיבורו ובלא זה אין משמעות לקבלה. [ובאמת יל"ד בהאומר ערכי עלי לאחר ל' האם מתחייב ערכו של עכשיו. ואת"ל דמתחייב כערך עכשיו יל"ס באופן הנ"ל].

(109' לב) תחת השבת - כשבא לעשרן מוציאן בפתח זה אחר זה, והעשירי מכה בשבט צבוע בסיקרא להיות ניכר שהוא מעשר, כן עושה [לגדריים] לטלאים ולעגלים של כל שנה ושנה. ואם לא סקרו בסקרא אינו מעכב (בכורות נח ע"ב). ויל"ע מתגיגה ח ע"א דא"א לעשר ביום טוב משום סקרא. ולפום מאי דמשמע בתוס' שהוא גזירה שמא יצבע, א"ש).

